

Den næste sag på dagsordenen var:

**3) Forhandling om redegørelse nr. R 10:
Udenrigsministerens redegørelse af 14. marts
2000 om humanitær intervention på grundlag
af DUPI's udredning om humanitær
intervention.**

(Redegørelsen anmeldt 14/3 00. Redegørelsen givet 14/3 00. Meddelelse om forhandling 14/3 00).

Forhandling

Svend Aage Jensby (V):

Venstres udenrigspolitiske ordfører, hr. Jens Hald Madsen, er forhindret i at være til stede, og derfor skal jeg give udtryk for Venstres synspunkter i forbindelse med regeringens redegørelse, og det kan jeg gøre forholdsvis kort.

Jeg vil gerne starte med at takke for redegørelsen, og samtidig synes jeg, der er grund til at udtrykke anerkendelse for den udredning, DUPI har foretaget, og som regeringens redegørelse jo i meget vidt omfang støtter. Det er næsten samtlige DUPI's holdninger, regeringen erklærer sig enig i eller i hvert fald noterer sig.

Jeg synes, DUPI's redegørelse i den her sag og i disse spørgsmål er lige så interessant og velunderbygget som meget andet af det, der kommer fra DUPI's hånd. Jeg synes, DUPI's redegørelse er et godt værktøj for Folketinget, hvis vi igen kommer i den situation, som vi befandt os i i 1998 og i 1999, og hvor vi skal tage stilling til, om Danmark skal yde militær bistand til humanitære katastrofeområder, hvor alle andre muligheder end en militær intervention mod en selvstændig, suveræn, stat på trods af manglende enighed i FN's sikkerhedsråd skønnes nødvendige af hensyn til grundlæggende menneskerettigheder.

Venstre er enig i DUPI's konklusion og også i regeringens, hvor det anbefales, at man i fremtiden bør anvende en kombination af status quo-strategien og ad hoc-strategien. Målet må være at sikre den gældende internationale retsordens levedygtighed og gøre mest muligt for at sikre, at FN's sikkerhedsråd fastholdes som forum for bemyndigelser til humanitær intervention. Men der er, som vi har set, situationer, hvor FN's handlekraft mere eller mindre bliver lammet, og så må vi forholde os til ad hoc-situationen.

Her vil jeg sige, at der jo i regeringens redegørelse på side 5 forneden og på side 6 gøres nogle overvejelser over, hvorvidt man kan fastlægge bindende kriterier for humanitær intervention, og hvornår man kan gribe ind i den forbindelse. Jeg er ikke uenig i det, der anføres, nemlig at det er forbundet med betænkeligheder at lægge sig fast på for sikre bestemte kriterier. Så på det punkt er jeg også enig i regeringens holdning.

Militær intervention, specielt når der ikke foreligger et FN-mandat, er et overordentlig vigtigt og alvorligt anliggende. Derfor mener Venstre, som det i øvrigt også er anført af DUPI, at intervention kun bør komme på tale, når der er tale om alvorlige og massive krænkelse af menneskerettigheder. Der skal være proportionalitet ved nødvendig magtanvendelse af multinational karakter for stater, der ikke har egne interesser, og kun når Sikkerhedsrådet som nævnt ikke har kunnet handle.

I de situationer, vi stod over for, f.eks. her vedrørende Kosovo, var det jo for mit parti også overordentlig magtpåliggende, at så mange demokratisk valgte regeringer stod bag beslutningen med hensyn til de massakrer, man så i Kosovo.

På side 7 i redegørelsen har regeringen draget konklusionen, og jeg kan kort sige, at Venstre kan erklære sig enig i den.

(Kort bemærkning).

Villy Søvnal (SF):

Jeg sad og overvejede under Venstres ordførerindlæg, om vi havde læst den samme redegørelse og den samme DUPI-rapport. Det må jeg sige, det er virkelig et kunststykke, det her, hvis man formår at bringe overensstemmelse mellem DUPI's anbefalinger og regeringens redegørelse. Det synes jeg er flot gået. Der er ikke overensstemmelse, og det er hele pointen i den diskussion, vi skal have i dag.

Hvor DUPI i sin redegørelse siger, at man enten skal bevare den nuværende strategi med, at FN's sikkerhedsråd skal beslutte, eller evt. i ganske enkelte undtagelsestilfælde skal gå over til en ad hoc-strategi, så er regeringen jo i sin redegørelse meget tættere på et sted mellem strategi III og strategi IV. Det blev i øvrigt påpeget af en af DUPI's medarbejdere, Ole Wæver, da vi havde den store NATO-høring i Folketinget her for 3 uger siden.

Så bare for at fjerne den misforståelse fra starten: Der er ikke overensstemmelse mellem

DUPI's redegørelse og regeringens redegørelse, og det er selve pointen i den diskussion, vi skal have i dag.

(Kort bemærkning).

Svend Aage Jensby (V):

Nu har jeg ikke taget selve den store, tykke redegørelse med herop på talerstolen, men har den naturligvis ved hånden, men hvis hr. Søvnald læser side 5 i regeringens redegørelse, så vil han kunne se midt på siden, hvad DUPI's udredningskonklusion er, nemlig status quo- og ad hoc-strategien, og at det i næste afsnit anføres: »Regeringen er enig i den af DUPI foreslåede strategi, herunder at Sikkerhedsrådet bør fastholdes som autoritativt forum for bemyndigelser af humanitær intervention.«

Jeg tror nok, jeg to eller tre gange i mit indlæg fremhævede vigtigheden af at fastholde Sikkerhedsrådet på den vigtige position, rådet har.

(Kort bemærkning).

Villy Søvnald (SF):

Det helt afgørende i DUPI's pointe er, at man siger: Hvis man skal anvende humanitær nødret, så skal der opstilles nogle kriterier for, hvornår den skal anvendes, så den ikke kan anvendes ad hoc. Regeringen skriver selv i sin redegørelse på side 4, at man ellers risikerer at undergrave den internationale ret.

Hvad siger regeringen så om det at gå over til de kriterier, som er den helt centrale pointe i DUPI's redegørelse? Det afviser regeringen med en lidt underlig begrundelse, som jeg skal vende tilbage til i min ordførertale. Derfor er der simpelt hen ikke overensstemmelse mellem det, regeringen siger, og det, DUPI siger.

Hvis man var i tvivl om det, skulle man have lyttet til, hvad professor Ole Wæver fra DUPI sagde, da vi holdt den store høring om NATO her i Folketinget for ca. 3 uger siden.

(Kort bemærkning).

Svend Aage Jensby (V):

Nu siger jeg så til hr. Søvnald, at det bliver det sidste indlæg fra min side i anledning af hr. Søvnalds betragtninger.

Jeg startede mit indlæg med at takke for regeringens redegørelse og fremhævede, at den i vidt omfang, i meget vidt omfang, byggede på DUPI's rapport. Jeg sagde udtrykkeligt: i meget vidt omfang. Så føjede jeg til, at mit parti var enig i det betænkelige i at lægge sig fast i dag

på fuldstændig bindende kriterier for, hvornår intervention skal ske eller ikke skal ske.

Det var det, jeg sagde.

Helle Degn (S):

Jeg vil også gerne takke for redegørelsen, som jo er blevet lavet som en slags opfølgning på det, vi har erfaret sammen igennem 1990'erne.

Den største forandring, vi er vidne til i dette nye århundrede, er jo globaliseringens konsekvenser. Det tarveligste ved den er, at vi ikke kan komme til at stemme om den. Den er der bare. En situation, hvor penge, marked, medier er gået sammen over grænserne, har globaliseret sig.

Mens det er sket og der har været konflikter, har vi som folk forsøgt at ombygge og tilpasse vores demokratiske systemer, vores sikkerhedssystemer, vores nationale systemer, vores demokratiske netværk, som vi har bygget op igennem ganske mange år. De har ikke evnen til at svare på nogen af de udfordringer, vi står over for i dag.

Svaret i vores reaktionsmønster er derfor nærmere frygten for, at vi ikke kan sikre det enkelte individ dets menneskerettigheder, altså individets sikkerhed.

Truslen imod os som individer er øget. Det har vi set i Bosnien, det har vi set i Albanien, Kosovo, Rwanda, Tjetjenien. Det er det krav, vi står over for at skulle håndtere. Vi kalder det for individets beskyttelse i form af menneskerettighederne imod staters overgreb.

Redegørelsen forholder sig derfor til, om orden kommer før retfærdighed eller retfærdighed kommer før orden. Den gamle orden, nationalstaternes organisering og regulering af lov-mæssige forhold, er det dilemma, vi står over for. Udfordringen er: Kan stater have ret til at massakrere, at voldtage sine indbyggere, altså uden at nogen må blande sig i hele reguleringen af det, vi kalder indre anliggender, eller må vi sikre os mod staters tyranni eller statslige myndigheder, administrative apparater eller sygelige diktatorer, og i givet fald hvordan? Kan vi regulere dette nye behov for sikkerhed? Folkeretten er så vigtig for os her at diskutere.

Svarene ligger ikke klart for: De blæser i vinden for os. Det er det, der er udfordringen for os som politikere i disse år. Og internationale indblandinger i staters størrelse og forhold er ikke det, vi umiddelbart skal eller kan finde løsninger på. De såkaldte indre forhold, behandling af egne borgere, behandling af min-

dretalsspørgsmål inden for staters rammer, er det, der er vores nye dilemma.

Fornyelsen skal altså til. Udfordringen er blot så svær at besvare, hvad vi også ser i den redegørelse, vi har foran os, ikke alene i det baggrundsmateriale, som DUPI har leveret, men også i regeringens egne bekymringer, hvor man siger, at der er mange ting, vi ikke klart kan besvare i dag. Skal der et FN-mandat til at hjælpe folk i nød, eller skal der ikke et FN-mandat til? Det er tydeligvis ikke nemme løsninger, men der er masser af nemme svar, også fra nogle partier her i Folketinget, om, at Danmark bare er gået hen og er blevet følgagtigt i forhold til USA, eller at folkeretten altid går forud for menneskeretten.

Samme partier pisker ofte både sig selv og hinanden med kravet om respekten for menneskerettighederne. Kravet om respekten for individet og retten til beskyttelse sættes dermed i anden række, og dér skal det så blive, siger disse partier. Det synes vi som socialdemokrater ikke at vi kan eller skal acceptere uden også at kende alle svarene med hensyn til den retssikkerhed, som vi efter den kolde krigs tyranni sammen må udvikle i vore respektive lande.

Da FN blev etableret, var folkeretten det store krav: staters respekt for andre stater. Nu er det nye århundrede begyndt, og vi ser kravet om og behovet for at kunne beskytte individet mod enten et kommunistisk diktatur eller en Pinochet, en Idi Amin, en Milosevic, en Lukasjenko.

Hvordan kan vi så regulere det og komme mennesker til hjælp, når det nu står så meget mere upræcist for os? Det er det dilemma, vi står i, og det synes jeg ikke regeringen i sin redegørelse lægger skjul på. Derfor er det også en nyttig redegørelse og en nyttig debat.

Som afslutning vil jeg citere Kofi Annans bemærkninger om, at folkeretten aldrig må stå i vejen for menneskeretten. Vi må sammen udvikle en ny international retsorden, som kan håndtere dette via konventioner og aftaler. Vi kan starte i vores nærmeste regioner, som vi har prøvet det i Europa fra 1970'erne og til nu med f.eks. via OSCE som en forhandlingsramme at håndtere de såkaldte indre anliggender i vores egen region efter drøftelse, efter samarbejde, efter forhandling. Problemerne på Balkan og i Kaukasus kan kun løses ad denne vej.

Socialdemokratiet er klar til at gå ind i dilemmaerne. Vi frygter dem ikke. Vi vil gerne dialogen, vi vil gerne være med til at finde nye løsninger for den internationale retsorden og til

sikring af respekten for menneskerettighederne. Det kollektive sikkerhedssystem må sikre, at vi også kan klare de nye typer af konflikter og udfordringer, som ligger klar til os i begyndelsen af dette århundrede.

Per Stig Møller (KF):

Det er et fortræffeligt arbejde, DUPI har udført med denne her analyse vedrørende de folkeretlige og sikkerhedspolitiske elementer, som er opstået efter Kosovo. Vi er kommet ind i, som fru Helle Degn sagde, en ny periode med nye krav, og det er også nye krav, der vil blive stillet til den FN-pagt og det sikkerhedsråd, der blev skabt efter Anden Verdenskrig. Dengang drejede det sig om at skabe en verdensorden uden angrebskrige; det var jo faktisk dem, man havde lidt under og fået smadret verden med. Og forsøget på at undgå angrebskrige er det, der afspejler sig i FN-pagtens artikler.

Men det nye århundredes konflikter viser sig jo desværre, som vi har set i løbet af 1990'erne, at bestå mindre i angreb mod andre medlemsstater end i centralmagters angreb på mindretal inden for deres egne områder eller simpelt hen i voldelige konflikter mellem forskellige befolkningsgrupper inden for samme statsområde. Derfor har FN's sikkerhedsråd besluttet, at der skulle gribes ind i det tidligere Jugoslavien og i Somalia, Haiti og Østtimor, og FN har, efter at NATO tilbageviste serbernes angreb eller forsøg på udslettelse af kosovoalbenerne, jo i realiteten godkendt denne aktion ved at bemyndige en international sikkerhedsstyrke i Kosovo for at sikre en fredelig udvikling herefter.

Den type konflikter, som disse fire eksempler viser, kan altså standses ved hjælp af Sikkerhedsrådet, men det kan jo også ske, at Sikkerhedsrådet slet ikke reagerer, som vi så det i forbindelse med Kosovosagens start, fordi et eller flere medlemmer sætter sig imod det. Skal man da sidde – og det var jo dilemmaet fra vores side, da Kosovoaktionen startede – med hænderne i skødet og sige: Nå, det er der så ikke noget at gøre ved, når vi ikke må noget for Sikkerhedsrådet? Eller skal man sige: Vi kan ikke acceptere, at folk nede i dalen bliver dræbt, mens vi står og ser på oppe på bjergtoppen? Det vil sige, skal vi så sige: Her gælder nødretten, fordi vi har en medmenneskelig pligt til at forhindre et overfald på en sagesløs i stedet for blot at overvære det?

Vi valgte at gribe ind og kom derpå formelt set på kant med FN-pagten. Derfor er denne re-

degørelse lavet for at sige, hvor vi så står nu. Men det ville have været absurd, hvis vi havde ladet et undertrykt og udryddelsestruet folk i stikken, blot fordi et menneskerettighedskrænkende land som Kina ikke ville give os lov til at sikre menneskerettighederne i Europa. Når FN blokeres, må man jo se på, hvorfor FN blokeres. Det kan jo skyldes en medlemsstats egen interesse i at forhindre verden i at gribe ind over for misforhold, som lige præcis tilfældigvis også finder sted i netop det land, der forhindrer, at man reagerer.

Den anerkendte folkeretsekspert Max Jakobson pegede på netop dette i sin artikel efter Kosovo i Herald Tribune fra 31. august 1999, hvor han skrev, at Rusland og Kina benyttede FN-pagten til at forhindre, at USA skulle blive den dominerende verdensmagt. De tænkte mindre på forsvaret af menneskerettighederne, fordi begge lande marts, var hans udtryk, ved ud sigten til løsrivelse. Derfor, siger han, holdt de FN-pagten op mod de lande, der ville beskytte Kosovos indbyggere. Hvad serberne gjorde i Kosovo, har vi jo siden set var, hvad russerne tydeligvis selv vidste de ville gøre i Tjetjenien.

Derfor vil det også være rigtigt at arbejde med det forslag, som ligger fra regeringens og fra DUPI's side, om, at man skal forpligte sikkerhedsrådsmedlemmer, der nedlægger veto og siger nej, til at give en offentlig forklaring og en offentlig motivation med henvisning til, hvilke argumenter og interesser de har lagt vægt på, og som har gjort, at de sagde nej og forhindrede, at man kunne agere.

Det er også rigtigt at sørge for, at det, når der så ageres, så er et fællesskab af lande, for at man ikke skal beskyldes nogen for eller have mistanke om, at de har en særlig national interesse. Det skal være en international interesse med henblik på menneskerettighederne.

Vores konklusion er altså, at menneskerettighederne skal respekteres; det er første konklusion.

Den anden konklusion er, at FN fortsat bør være stedet, hvor aktioner besluttet og udløses. Det vil være alvorligt, hvis vi får sprængt det system, som trods alt har fungeret og i den nye verdensorden kan bringes til at fungere bedre.

Den tredje konklusion for os er, at nødret og nødværge kan finde sted, når FN blokeres, men også, at der ikke kan indskrives regler for nødret. Vi kan altså ikke kodificere, hvornår nødret gælder, af den simple grund, at to situationer aldrig bliver ens, og at vi ved at kodificere så risikerer, at der opstår ganske alvorlige situatio-

ner, som falder uden for de formulerede regler, og hvor vi så pludselig ikke kan hjælpe. Så skal vi til at vedtage en ny nødret eller en ny nødværge, eller vi skal slå ud med hænderne.

Dér forstod jeg ikke rigtig hr. Villy Søvnald før i hans forsøg på at skabe uklarhed omkring DUPI og dets forhold til at kombinere nødretten med respekten for Sikkerhedsrådet. Det er jo også, forstår jeg, regeringens konklusion, og så er det den, jeg har misforstået.

Det væsentlige er jo at kombinere præcis dette, at vi skal prøve at sikre, at Sikkerhedsrådet kan fungere og blive det normale organ, medmindre der kan opstå nødretssituationer og nødværgesituationer. Og dem kan man ikke kodificere, for to situationer er ikke ens. Dér vil jeg godt på baggrund af den debat, der var lige før, og af hensyn til klarhed over for i hvert fald Folketingets protokol, læse op af side 132 i DUPI's rapport, som præcis siger det samme, som jeg har prøvet at sige her:

»Ud fra disse overvejelser og på de ovenfor nævnte præmisser fremtræder kombinationen af status quo plus- strategien og ad hoc-strategien, altså respekt for Sikkerhedsrådet og samtidig respekt for, at der kan opstå nødret, som ønskelig i forhold til andre strategier.«

Den erkender, at humanitær intervention i ekstreme tilfælde kan være nødvendig og berettiget af moralske og politiske grunde, selv om der ikke kan opnås bemyndigelse fra Sikkerhedsrådet. Samtidig bekræfter den principielt Sikkerhedsrådets eksklusive retlige autoritet til at træffe beslutninger om humanitær intervention.

På den måde holder den muligheden af humanitær intervention uden for Sikkerhedsrådet åben som en sikkerhedsventil, mens den samtidig befæster den nuværende internationale retsorden og Sikkerhedsrådets effektivitet, dvs. et status quo plus-regime. Altså respekten for Sikkerhedsrådet er det fundamentale, men der kan opstå situationer, hvor Sikkerhedsrådet er blevet blokeret af interesser, som vi finder krænker menneskerettighederne.

At en sådan nødværgeret kan opstå, åbnede FN's generalsekretær jo også selv for, da han i april 1999 sagde: »Vi må ikke lade nogen være i tvivl om, at vi ikke kan acceptere straffrihed for massemorderne, de etniske udrensere og dem, der gør sig skyldige i grove og chokerende menneskerettighedskrænkelser.« Jeg er enig i den tekst fra Kofi Annan.

Desværre har Ruslands overfald på Tjetjenien vist, at FN's generalsekretær har måttet acceptere, hvad han ikke ville acceptere. Desværre så verden til, fordi det var et stort land og et medlem af Sikkerhedsrådet, som begik selvtægt for netop at undgå et lille folks løsrivelse, og Vesten så til for at undgå en endnu større konflikt med Rusland.

Sådan er verden jo desværre indrettet endnu, men det skal altså ikke få alle og enhver til at tro, at de kan massemyrde, som de vil, bare de har en ven i Sikkerhedsrådet med det samme problem, og derfor kan man blive nødt til at sætte sig ud over Sikkerhedsrådets blokering.

Vi må gribe ind, hvor vi kan, og styrke forståelsen for mindretallenes, menneskenes og folkenes rettigheder overalt.

Villy Søvndal (SF):

I disse dage for et år siden var NATO-landenes bombardement af Jugoslavien 5 dage gammelt. Fra SF's side advarede vi dengang kraftigt, så kraftigt vi kunne, imod krigen, som udenrigsministeren dengang valgte at kalde »en robust humanitær aktion«, og den var ganske robust, må man jo sige.

Vi advarede imod det med to sæt argumenter: dels det indholdsmæssige, kan man sige, i situationen i Eksjugoslavien og Kosovo – efter vores vurdering var forhandlingsmulighederne ikke udtømt, og man kan diskutere, om der overhovedet blev forhandlet i Rambouillet – og dels at vores vurdering var, at situationen på alle punkter ville forværre de problemer, som krigen hævdedes at ville løse.

Jeg så, at forsvarsministeren skrev en artikel i Berlingske Tidende for 2 dage siden, hvori han sagde, at militært havde aktionen været en succes. Jeg holder normalt meget af sort humor, men jeg synes, det må være svært at sige, at det her var en succes.

Og det er ikke kun SF's påstand. Hvis man ser, hvad eksempelvis Chris Patten og Javier Solana skrev i deres rapport til Europa-Parlamentet, er det vel lidt svært at beskrive den nuværende situation i Kosovo som en succes, tværtimod: Situationen i Kosovo i dag er på vej fuldstændig ud af kontrol, efter at den modsatte etniske udrensning har stået på siden krigens afslutning. Serbien er bombet 50 år tilbage også miljømæssigt. Milosevic sidder så sikkert som nogen sinde. Krigen har skabt en farlig instabilitet i hele regionen. Derfor nåede man ikke sit mål med krigen.

Den anden situation, som vi har i dag, drejer sig så om folkeretten. Der var ikke noget folkeretligt grundlag for NATO's militæraktion, siger DUPI-rapporten. Det kan også siges tydeligere: Aktionen blev sat i gang uden om internationale spilleregler. Eller som regeringen siger i sin redegørelse, jeg citerer fra side 4 øverst: »Det må således konstateres, at der ikke forelå et klart sikkerhedsrådsmandat til intervention i Kosovo-konflikten . . .«.

Det er nu – for at sige det diplomatisk – noget andre toner end i månederne før bombardementerne begyndte, hvor regeringen påstod, at der var fuld folkeretlig dækning for aktionen.

Hvorfor er den folkeretlige diskussion så vigtig, er det ikke kun for feinsmeckere, og betyder det noget? Det er den af grunde, som regeringen selv nævner i sin redegørelse, igen på side 4, hvorfra jeg citerer:

»Imidlertid kan sådanne interventioner udvise folkerettens almindeligt anerkendte forbud mod militær magtanvendelse mellem stater, hvis sådanne interventioner bliver almindeligt anerkendt som en del af folkeretten. . . . Humanitære interventioner risikerer altså at ødelægge det skrøbelige kollektive sikkerhedssystem, som FN-pagten bygger på.«

Regeringen skal roses for her at se meget klart, hvad risikoen er i det her. Altså faren for, at de bliver almindeligt anerkendt, og at de ødelægger det kollektive sikkerhedssystem, er for høj en pris. Gad vide om det er årsagen til, at det internationale samfund har været påfaldende tavst under slagterierne i Tjetjenien. Eller hvorfor har man ikke lagt større pres på Rusland, når nu der var en humanitær ret til at intervenere?

Men – siger regeringen så videre – det er ikke overladt til alle at træffe de her beslutninger. Jeg synes, den mest centrale sætning i alt det her er på side 6, afsnit 4:

»Overlades denne vurdering til andre – for eksempel en gruppe af stater eller en alliance – vil det betyde, at ikke kun stater med vores demokratiske og humanistiske standarder vil få ret til at gennemføre militære interventioner.«

Det er dog en voldsom grad af selvtilfredshed. Det udelukker, at hovedparten af verdens lande er med i denne her vurdering, og at det er de rige lande, som vi tilfældigvis tilhører, der kan foretage denne her vurdering af, hvornår man må intervenere.

Jeg vil godt sige, også for at rette en misforståelse op i forhold til nogle af de forudgående

indlæg, at vi fra SF's side har været med til at stemme for en militær aktion i Bosnien. Vi er ikke principielt modstandere af militære aktioner. Vi anerkender også, at der kan være situationer, hvor humanitær ret er bremset af magtpolitik på en måde, hvor intervention for at redde menneskeliv er et uomgængeligt moralsk krav. Men det forudsætter omtanke. Det forudsætter spilleregler. Det kræver et sæt af spilleregler for, hvornår nødretten er legitim.

Jeg hørte hr. Per Stig Møller sige, at sådan noget kunne man ikke stille op, man kunne ikke kodificere den type af regler. Det er jo det, DUPI forsøger i fem regler, som jeg ikke kan forstå man ikke kan gøre til almene regler. Den ene lyder, at der skal være tale om alvorlige og massive krænkelse af menneskerettighederne. Det er vel et rimeligt krav. Den anden lyder, at Sikkerhedsrådet skal være ude af stand til at handle. Det er vel også et rimeligt krav. Den tredje lyder, at magtanvendelse må være proportional og nødvendig. Det er vel også et rimeligt krav, der er universelt. Den fjerde lyder, at indsatsen skal være multilateral. Det er vel også rimeligt. Og den femte, at stater ikke må handle af egeninteresse. Jamen er det ikke også ønskværdigt?

Jeg vil så godt spørge udenrigsministeren om, hvad det betyder, når der i regeringens redegørelse står, at regeringen nøjes med at tage denne anbefaling til efterretning. Hvad betyder det i virkelighedens verden? Betyder det, at regeringen er enig? Eller betyder det, at regeringen er uenig i DUPI's anbefaling? Det er dog ganske centralt at få klarhed over i den her debat. Jeg spørger derfor udenrigsministeren: Hvad betyder det, når man tager anbefalingen til efterretning om de her regler, som er universelle regler? Betyder det, at man er enig i dem? Eller betyder det, at man ikke er enig i dem? Det forventer jeg et svar på.

Jeg opfattede det sådan, at DUPI lægger sig mellem status quo-strategien, nemlig intervention kun efter Sikkerhedsrådets bemyndigelse, men dog blandet sammen med ad hoc i nødretssituationer, altså i situationer, hvor Sikkerhedsrådet er blokeret.

Jeg tror, det blev nævnt af nogle af de forudgående ordførere, at det kun var Kina og Rusland, der havde den uskik at blokere, og det er jo ikke rigtigt. Hvis man spørger om, hvem der har leveret flest vetoer i FN's Sikkerhedsråd, f.eks. de sidste 10 år, så er det USA. Det er en almindelig stormagttendens at gøre det.

Hvis man vil slippe for det, hvad gør man så? Så må vi vel have en seriøs diskussion om, i hvilke tilfælde det er rimeligt at anvende vetoet. Den deltager vi meget gerne i, men det betyder jo igen, at vi stiler imod et sæt af internationale spilleregler for, hvornår nødretten må bringes i anvendelse, og det er det, jeg savner så katastrofalt i regeringens oplæg.

Det forekommer mig, at regeringen reelt kommer til at lægge sig på noget, der er meget tættere 3) og 4) end 1) og 2) i sine anbefalinger, men jeg venter med spænding på udenrigsministerens svar på, hvad det betyder, at man tager til efterretning.

Jeg synes, det er bemærkelsesværdigt, hvor stor afstanden er mellem DUPI og regeringen i det her spørgsmål, og det er ikke kun mig, der synes det. Ole Wæver, som har arbejdet med i DUPI-redegørelsen, er jo af samme opfattelse, som han gav udtryk for ved NATO-høringen. Jeg synes, det ville være forholdsvis katastrofalt, hvis situationen efter Kosovo ender i, at vi opgiver at forsøge at finde et nyt sæt af spilleregler for at håndtere internationale konflikter. Regeringen siger jo selv, jeg citerer igen fra redegørelsen:

»Efter regeringens opfattelse vil det imidlertid kunne gøre mere skade end gavn at udvikle mere bindende regler eller kriterier på dette område. Bindende regler ville i sig selv i vid udstrækning medvirke til at skabe en doktrin for humanitær intervention. En sådan doktrin synes ikke at være ønskelig, da der derved er risiko for en udhuling af FN's Sikkerhedsråds kompetence.«

Det forekommer mig at være en underlig bagvendt argumentation. Det er jo ikke en ny doktrin, vi søger efter, det var fem almenlydige spilleregler, f.eks. at der skal være et vist forhold mellem det indgreb, man laver, og de krænkelse, der har fundet sted, f.eks. at Sikkerhedsrådet skal have været ude af stand til at handle, f.eks. at det skal være en multilateral indsats, og f.eks. at landene ikke må have en egeninteresse.

Jamen er det ikke universelle kriterier, som vi alle har en interesse i? Er det et udtryk for en doktrin? Betyder det så modsat, at lande, der har en egeninteresse, godt må blande sig? Det må jo være meningen, hvis man afviser de her kriterier. Jeg forstår det ikke, og jeg vil godt have udenrigsministerens svar.

Hvis man ser på folk, der studerer FN-systemet, f.eks. FN-Universitetet, som består af en

række internationale forskere, der er optaget af FN-spørgsmål, er de af den modsatte opfattelse. De efterlyser, at der er nogle fælles kriterier.

Så summa summarum: Jeg synes, det er dybt bekymrende, hvis regeringen med det her er på vej til at etablere en international orden, hvor grupper af lande i høj grad i virkelighedens verden kan fortolke frit, som der også var det amerikanske ønske, da man diskuterede den nye NATO-doktrin.

Jeg synes, det er bekymrende, og jeg synes, det er groft at tage FN til indtægt for en retsløshed, som FN ikke selv ønsker, og jeg synes, det er alt, alt for tidligt allerede nu at afvise, at man kan finde et sæt af nye spilleregler. Den opmærksomme lytter ville have været opmærksom på, at de nye spilleregler, også i mit indlæg, ikke var de gamle spilleregler, men var et forsøg på at finde nye spilleregler, og jeg efterlyser: Er man villig til det, for så synes jeg, debatten har været nyttig og nødvendig.

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Jeg tror, at det, hr. Villy Søvndal er på vej til, er at opfinde en retsorden, som ikke nødvendigvis vil kunne fungere i alle de menneskeretlige kisesituationer, som det drejer sig om at forhindre bliver til katastrofer. Det er den væsentlige forskel mellem hr. Villy Søvndal og mig i vores to indlæg.

Det var jo også dér, hvor der var den forskellige opfattelse, regeringens og DUPI's, og det er: Skal man formulere et nyt sæt spilleregler, en kodeks, en doktrin, eller skal man sige, at det kan man ikke? Mit synspunkt er, at det kan man ikke. Det er sådan med nødretten, at den er altså i en situation, hvor man siger, at nu går det for vidt, her må gribes ind, og der er ikke to situationer, der er ens.

I 1970'erne var jeg også ude for SF'ere, som meget gerne ville have ret til civil ulydighed ind i loven, og dér måtte jeg sige til SF'erne, at hvis man sætter det at have ret til civil ulydighed ind i loven, jamen så er det ikke civil ulydighed længere, for så er det lovmedholdeligt.

Og derfor skal vi her se på, at vi kan ikke dække alle situationer. Jeg er enig i de grundbetingelser, som DUPI har noteret er rimelige, men jeg vil ikke sætte dem ind i en kodeks.

Og dér vil jeg så også gerne lige henvise til DUPI's rapport, der siger, at der er det væsent-

lige fortrin ved ad hoc-strategien, at der ikke er behov for at forhandle nye retlige rammer eller formulere doktriner eller erklæringer, der alt sammen højest sandsynligt blot ville forværre den nuværende uenighed om humanitær intervention uden Sikkerhedsrådets bemyndigelse, og til sidst understreger, at dette jo også er med til at sikre, at man søger maksimalt at få Sikkerhedsrådets godkendelse; det er side 131.

(Kort bemærkning).

Villy Søvndal (SF):

Jeg skal sige til hr. Per Stig Møller, at jeg ikke efterlyser en ny doktrin, jeg efterlyser nogle almenyttige kriterier. Jeg er enig i, at det er svært at lave en doktrin, hvor verden lige præcis skal se sådan ud, hvis man skal intervenere, fordi nødret er uforventelig og derfor undefinerbar på forhånd.

Men jeg vil så modsat spørge hr. Per Stig Møller: Hvilke af de fem kriterier, som DUPI har stillet op, synes hr. Per Stig Møller så har karakter af en doktrin, hvilke af dem er ikke rimelige? Jeg behøver næppe at gentage dem, men det kan jo ikke være det, at man ikke skal have en egeninteresse. Det vil jeg tro at hr. Per Stig Møller umiddelbart er enig i som et kriterium, også at der skal flere lande med.

Det er i øvrigt også al vores erfaring, hvad enten det var Bosnien eller Kosovo eller Albanien, eller hvor det var, at det var ønskeligt, at flere lande skulle med. Det vil jeg også tro at hr. Per Stig Møller er enig i. Også at magtanvendelse skal være proportional og nødvendig, at der skal være et rimeligt forhold i det, det må også være et konservativt grundsynspunkt. Også at Sikkerhedsrådet skal være ude af stand til at handle, for ellers er det vel et ønske også i medfør af hr. Per Stig Møllers ordførertale, at det så går igennem Sikkerhedsrådet.

Så jeg forstår ikke, hvori det doktrinære ligger i at indføre fem regler, der må siges at være af universel karakter, hvis vi skal styre en situation, hvor vi desværre i stigende grad ser grupper af landes villighed til at reagere selv.

Det er jo noget nyt, det er noget helt nyt, at vi ser, at den type af aktion, som vi har set i Irak og senest i Kosovo, gennemføres uden FN's Sikkerhedsråd.

Så jeg vil spørge helt konkret: Hvilke af de fem kriterier er det, der støder an i forhold til hr. Per Stig Møller?

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Ja, nu nærmer vi os jo altså også noget, hvor der måske ikke er så stor uenighed, for disse fem grundbetingelser er rimelige grundbetingelser. Det væsentlige er jo bare, at vi ikke kan nedfælde dem som en doktrin. Det siger DUPI jo egentlig også, at så er der ikke behov for at forhandle nye retlige rammer eller formulere doktriner eller erklæringer.

For hvis vi nu skriver, at der skal være tale om massive krænkelser, så får vi allerede mellem alle dem, der har skrevet under, en kæmpe diskussion om: Hvor massiv er massiv? Og hvis vi siger, at det skal være flere lande, der skal være med i den styrke, som skal sættes ind for at beskytte menneskerettighederne, så vil der mellem dem, der har skrevet under på den traktat, om jeg så må sige, for nødværge, blive sagt: Jamen hvor meget er multilateralt?

Så i det øjeblik vi begynder at skrive det ned som en doktrin og en traktat, som man skriver under på, så har vi straks diskussionen, hvor man kan ødelægge det hele i forbindelse med beskyttelsen, ved at man skal stille spørgsmål til, hvor massivt det er, hvor mange man skal være, før denne her traktat, denne her kodeks er opfyldt.

Derfor er jeg enig i, at det er fornuftige grundbetingelser, man skal søge at søge for er til stede. Men jeg mener stadig væk ikke, at det er noget med en ny kodeks, en ny traktat, en tilføjelse til FN-pagten eller sådan noget, for så ødelægger man præcis det, der er det væsentlige, at masse mordere skal vide, at verden kan finde på at reagere, og at der ikke er en eller anden traktat, de kan skyde sig ind under.

(Kort bemærkning).

Villy Søvnald (SF):

Men så let er verden jo desværre ikke. Vi intervenserer i nogle tilfælde, når der sker grove krænkelser af menneskerettighederne, i andre tilfælde gør vi det ikke.

Vi har været fælles vidner til slagterierne i Tjetjenien, som er en grov krænkelse af alle menneskerettigheder, hvor man bomber mennesker, der intet har med hverken partisanvirksomhed eller krig eller noget som helst andet at gøre, hvor kvinder, børn, gamle dør af sult, bliver bombet. Der intervenserer vi ikke, vel? Det synes jeg personlig er klogt nok. Hvorfor gør vi ikke det? Fordi Rusland er Rusland. Fordi Rusland er stort, fordi Rusland er atomart. Det vil

sige, at vi laver en forskellig standard afhængig af, om det er store, veludstyrte lande, der krænker menneskerettighederne, dér intervenserer vi ikke. Vi lægger vel også den skelnen ind, at hvis de er forholdsvis allierede med os, som f.eks. Tyrkiet i forhold til Kurdistan, så gælder standarden om menneskerettigheder heller ikke. Der foregår det oven i købet med en nær allieret. I Algeriet bliver der heller ikke intervenseret.

Så det er jo ikke en universel menneskerettighedskodeks, der gør, om vi intervenserer eller ej. Det er meget en sådan ad hoc-politisk formålstjenlig vurdering, der er afgørende for, hvornår vi gør det, og hvornår vi ikke gør det.

Men det, der er risikoen – specielt hvis man er præget af den selvgothed, jeg synes præger regeringen, når man siger, at det gør ikke noget, man intervenserer, når bare det er blandt stater, der har det ligesom os med høje moralske standarder – er jo, at vi åbner op for den situation, hvor grupper af lande kan gøre det med samme mangel, kan man sige, på legitimitet.

Jeg forstår heller ikke, at afvisningen er så bastant. Min tale var faktisk en åbning i retning af, at jeg godt vil anerkende, at der kan være situationer, hvor FN-systemet er så låst, at vi er nødt til at kunne reagere, men jeg forstår ikke, at det så ikke ender i en fælles erkendelse af nødvendigheden af i den situation at opstille et minimum af universelle spilleregler, der ikke har noget som helst at gøre med en doktrin.

(Kort bemærkning).

Per Stig Møller (KF):

Jeg skal kun ganske kort sige, når nu misforholdet mellem Tjetjenien og Kosovo bliver bragt ind her af hr. Villy Søvnald, at det bragte jeg faktisk også selv ind i afslutningen af min ordførertale, hvor jeg præcis sagde, at det naturligvis er forkert, at der så ikke blev reageret over for Tjetjenien.

Og jeg sagde også, at det ikke kan være sådan, at bare fordi man har en ven i Sikkerhedsrådet, kan man forhindre indgreb. Det er jo præcis derfor, vi skal have mulighed for at gribe ind på trods af Sikkerhedsrådets blokering.

Det var en fejl, at der ikke blev reageret stærkere over for Rusland. Vi har fra Det Konservative Folkepartis side fra starten ønsket en kraftigere reaktion over for Rusland for præcis ikke at give det signal, at man altså kan få lov til at gøre det, bare man er stor og brølende nok.

Vi mener også, det var forkert, at Europarådet ikke reagerede kraftigere over for Rusland i januarsamlingen, end det gjorde, fordi det var at sende et forkert signal. Hvis man sender signal til folk, der udrydder andre, om, at det kan man godt gøre, for vi reagerer ikke, så bliver der udryddet endnu flere.

Men jeg sagde også i min ordførertale, at sådan er verden altså desværre endnu, og vi skal komme videre i retning af, at sådan bliver den ikke ved med at være. Og det er det, det her drejer sig om.

Peter Skaarup (DF):

Nu er det så over 1 år siden, at krigen i Kosovo startede, og det er også grunden til, at vi har den debat, vi har i dag om regeringens redegørelse. Forhistorien var jo, at Milosevic i høj grad omgik menneskerettigheder. Han stod for en grov etnisk udrensning, som det internationale samfund eller NATO eller FN eller OSCE, alle de organer, der nu havde mulighed for det, selvfølgelig reagerede imod. Det er klart.

I dag kan man så spørge: Er det blevet bedre af, at vi lavede en krig i det område? Har vi fået Milosevic væk fra magten? Nej, det har vi ikke. Tværtimod står han om muligt endnu stærkere nu, end han gjorde dengang.

Vi har stadig væk udrensninger i området. Vi har et Kosovo, hvor de stridende parter kun kan adskilles på grund af, at der er nogle styrker fra Vestens side i form af KFOR-styrkerne og også styrker fra Rusland, der står nede i området og sørger for at adskille dem. Og spørgsmålet er nu: Hvor lang tid skal de styrker være der? Er de nok? Kan de klare opgaven? Det er de store problemer, man står med nu og formentlig kommer til at stå med i de næste 10, 20 eller 50 år.

Man have ikke nogen såkaldt exit strategy, når det gælder denne aktion, og det bærer situationen i dag præg af. Det er nu serberne, der bliver udrenset. Det er nu serbernes mindesmærker, kirker, der bliver brændt af. Og det er selvfølgelig helt urimeligt.

Det er også på den baggrund, der har været megen kritik af den krig, man igangsatte, ikke at man forsøgte at få Milosevic væk fra hans forehavende, forsøgte at få også UCK væk fra deres forehavende. Det har der ikke været så megen kritik af. Det skulle man selvfølgelig forsøge, men efter vores opfattelse med diplomatiske midler og ikke med krigsindsats i området.

Der er så blevet lavet den her DUPI-rapport, som Dansk Udenrigspolitisk Institut har arbejdet hurtigt med, må man sige, og den foreligger nu, og det er så på den baggrund, regeringen også kommer med sin redegørelse.

DUPI-rapporten fastslår faktisk meget entydigt, at der faktisk ikke var noget mandat til at lave den krig, som regeringen i øvrigt ikke vil kalde en krig, men en humanitær intervention. Det står klart i DUPI-rapporten, og jeg synes, der har været nogle ordførere her fra talerstolen, der måske ikke rigtig har anerkendt, at det står meget klart i rapporten, så derfor vil jeg lige læse det op; det står faktisk utvetydigt: »Efter gældende folkeret er der ingen ret for staterne til at foretage intervention i en anden stat uden forudgående bemyndigelse fra FN's Sikkerhedsråd«, står der.

Der findes, siger DUPI, kun to undtagelser fra denne regel: selvforsvar i tilfælde af et væbnet angreb og anvendelse af væbnet magt, som er godkendt af FN's Sikkerhedsråd, og ingen af disse regler vil kunne bruges i forbindelse med angrebet på Serbien. Argumenterne med, at angrebet skete af humanitære grunde, holder heller ikke, siger DUPI. Og videre siger man, at gældende folkeretlig sædvane har anerkendt, at repressalier aldrig kan omfatte anvendelsen af væbnet magt. Og selv om overgreb på menneskerettighederne i en stat kombineret med Sikkerhedsrådets manglende evne til at handle kan hævdes at hensætte det internationale samfund i moralsk nødretstilstand, kan den gældende folkeret ikke udgøre det retlige grundlag for en humanitær intervention.

Det står altså meget klart, at det simpelt hen ikke kan lade sig gøre. Eller det kunne det så alligevel, men det kan simpelt hen ikke lade sig gøre ud fra de regler, vi har i det internationale samfund nu.

Det kan så være, man vil lave dem om, at regeringen vil lave dem om, og det er der meget der tyder på at den vil.

Når man læser konklusionen – og der synes jeg, i lighed med, hvad f.eks. hvad hr. Villy Søvnald sagde, at regeringen drager konklusioner meget vidt, går meget langt i forhold til DUPI-redegørelsen – men når man læser regeringens konklusion på side 7, så siger regeringen godt nok, at den anerkender nogle af de ting, der står i DUPI-redegørelsen. Den siger: »Reskaberne til at håndtere det 21. århundredes konflikter er på plads. FN-pagtens fædre gjorde disse redskaber tilstrækkeligt fleksible til at

kunne møde nye tiders krav. Imidlertid, og nu kommer det så, »er det nødvendigt bestandigt at tilpasse redskaberne til omstændighederne og de herskende realiteter.

På den baggrund er det regeringens opfattelse, at det internationale samfund også i fremtiden som sidste udvej bør have mulighed for at handle . . .«.

Altså laver man en ny doktrin, eller er i hvert fald på vej til det, som giver råderet til at agere nærmest som man vil i internationale konflikter. Eller rettere, problemet er vel nærmest, at der ikke er nogen doktrin eller ikke nogen handling, som følger nogen bestemt rettesnor i den måde, man håndterer konflikterne på, for hvis man virkelig ville have brugt det her, også fra den danske regerings side, så havde man jo netop, som hr. Per Stig Møller og hr. Villy Søvnald var inde på, brugt situationen i Rusland, måske ikke til at lave en krig, men at agere meget kraftigere end man gjorde.

Det har man ikke gjort, selvfølgelig fordi der er nogle lokale problemer med, at man selvfølgelig ikke kan gå hårdt imod russerne eller ikke tør gå hårdt imod russerne, og det kan jeg da godt forstå, men så skulle man altså bare heller ikke have gjort det i Kosovo, for der er ikke nogen linje i det her.

På samme måde i Rwanda, hvor der skete en systematisk nedslagtning af en befolkningsgruppe, kunne FN eller NATO, eller hvem der nu kan være det internationale samfund, heller ikke handle, og det gjorde man ikke, men situationen er jo ikke meget forskellig på den måde, at der jo skete en systematisk nedslagtning eller fordrivelse af en bestemt befolkningsgruppe.

Og pointen i det her er, at man bliver nødt til at holde sig fra at bruge den her slags redskaber i form af krig, vold og magt. Man må bruge diplomatiets midler og gerne på en hård måde, som jeg er enig med hr. Per Stig Møller i at man ikke har gjort i forhold til Rusland i tilstrækkelig grad. Det burde man have gjort, ikke alene fra den danske regerings side, men også fra Europarådets side.

Nu nævner regeringen så i sin konklusion på side 7 det internationale samfund, og det er jo et meget brugt udtryk, men hvem er egentlig det internationale samfund? Er det FN? Er det NATO? Er det OSCE? Er det Europarådet? Er det hele verden? Ja, det kommer man ikke med nogen definition på, og det er vel i virkeligheden problemet.

Det internationale samfund kan stort set bruges til hvad som helst, for det er ikke særlig defineret fra regeringens side. Og dér ser vi altså en fare i, at man fremover lige pludselig, hvis man kan få en folkestemning i gang, altså kan vælge krigsinstrumentet til at løse en konflikt med de meget, meget kedelige resultater, vi ser i dag, nemlig at det internationale samfund, eller hvem det nu er, man kalder det internationale samfund, er fastlåst i Kosovo fra nu af og i årene frem, i mange år frem.

Og det er jo bl.a., som alle ved, fra Danmarks side med så mange soldater, at vi meget hurtigt bliver nødt til at skære ned. Vi har simpelt hen ikke mulighed for samtidig både i Bosnien, Kosovo og andre steder at have så mange soldater til at patruljere og håndtere de her store problemer, der har været i lokalområdet. Og derfor er det altså en meget, meget stor beslutning, der er taget med krigshandlingerne, og det er noget, der afføder nogle meget, meget voldsomme konsekvenser i form af en debat her bagefter.

Efter vores opfattelse i Dansk Folkeparti er vi altså ude i en situation, hvor vi ikke kan gå ind i en tilsvarende konflikt som i Kosovo, og vi tror heller ikke på, at hverken NATO eller det internationale samfund tør det, fordi det medfører så store forpligtelser. Det ser vi nu her, hvor NATO beder om flere soldater derned for simpelt hen at få styr på situationen.

Ja, i det hele taget, hvis man skal stille det lidt på spidsen, kan man godt sige, at det er lykkedes den danske regering på 1 år med den her aktion at bryde FN's charter, at bryde NATO-traktaten, ja, på det seneste har man endog også brudt grundloven med de Østrig-sanktioner, vi har set.

I et utroligt år er det lykkedes regeringen i høj grad at omgå mange af de regler og de sæt, som vi normalt spiller efter inden for den udenrigspolitiske håndtering her i Folketinget og i resten af verdenssamfundet. Og det er dybt problematisk, og det er noget, der kommer til at svie til os i de kommende år, fordi vi nu er fastlåst i den situation, vi ser i Kosovo i dag.

Ja, i det hele taget må jeg sige, at det er en farlig strategi, regeringen har valgt, og jeg synes heller ikke, at man i tilstrækkelig grad skærer det ud i pap eller slår fast, at DUPI's rapport faktisk siger, at det ikke er lovligt på det nuværende grundlag at lave en aktion, som vi så i Kosovo.

Og det bør regeringen holde sig for øje og ikke komme med den slags overgange, som

man gør til sidst på side 7, hvor man altså siger, at det internationale samfund også i fremtiden må have mulighed for at bruge det her, for det er ikke noget, der er håndterbart inden for FN-systemet eller inden for NATO-systemet for så vidt eller nogen andre internationale organer her i verden.

(Kort bemærkning).

Arne Melchior (CD):

To bemærkninger til hr. Skaarup: Han fik her mod slutningen sagt, at restriktionerne over for Østrig er grundlovsstridige. Det har jeg aldrig hørt påstået før. Der har været tale om, hvorvidt metoden, de kom frem på, var det eller ej, og der mener jeg altså ikke, at det var spor grundlovsstridigt. Men selve restriktionerne kan vel ikke være grundlovsstridige?

Så i indledningen til sin tale sagde hr. Skaarup, at Milosevic er der jo stadig, og det er jo så sandt og så sørgeligt, som det er sagt. Det er Saddam Hussein såmænd også. Og jeg må da indrømme, at formålet med det, man foretager sig, at det opnås, selvfølgelig er ret væsentligt. Resultatet tæller væsentligt. Men man har aldrig garanti for, når man går i gang med noget, at det også lykkes.

Altså forældre gør sig umage med at opdrage deres børn, men det er jo ikke sikkert, at det lykkes dem særlig godt. Skal de derfor lade være? Politiet søger at sikre ro og orden. Fordi der så ikke er tilstrækkelig ro og orden, kan man så sige: Jamen så kan vi godt undvære politiet, så skulle vi aldrig have haft det? Eller hvis man starter en behandling eller en operation på en patient, og det mislykkes, og vedkommende ikke bliver rask eller måske endda dør, skal man så sige: Så skulle man aldrig have forsøgt?

Det kan vel ikke være det, hr. Skaarup mener, når han slutter, at når det ikke er lykkedes, så duede det ikke.

(Kort bemærkning).

Peter Skaarup (DF):

Lige med hensyn til Østrig-sanktionerne er det da fuldstændig korrekt, at de ikke i sig selv nødvendigvis er grundlovsstridige, men med hensyn til den håndtering, som statsministeren har valgt, hvor statsministeren ikke orienterede Folketingets Udenrigspolitiske Nævn, inden den danske regering sagde ja til de sanktioner mod Østrig, dér har vi sagt i Dansk Folkeparti, at det var en grundlovsstridig handling. Og det

har jeg hørt også andre partier herinde der mener, så det være slået fuldstændig fast.

At man også kan diskutere, om der måske er EU-traktatlige problemer i forhold til en slags handelshindringer, som man har indført over for Østrig, og hvor man jo siger til EU's borgere, at de ikke skal tage til Østrig og bakke den østrigske nation op i form af turisme og ikke skal handle med Østrig og sådan noget, er så en anden sag, og det er i øvrigt noget, vi vil undersøge.

Når det så gælder Milosevic og de problemer, hvor hr. Melchior ligesom sammenligner det med, at man ikke skal bruge kniven over for en patient, fordi der kan være en risiko og sådan noget, så er forskellen set med vores øjne, at det her er at bruge kniven over for patienter rundtomkring i verden. Det sker i Kosovo, og i næste tilfælde kunne det måske være i Tjetjenien, og i næste tilfælde igen kunne det måske være i Rwanda. Og vi kan ikke have vores fingre ude alle de steder, fordi der desværre sker så meget med krig, vold og overfald rundtomkring i verden, at vi ikke har mulighed for at blande os i alle de konflikter.

Her bør man fra danske politikeres side først og fremmest virke via diplomatiet, når det gælder andre dele af verden, og så bør man hjælpe de danske borgere her i landet med de problemer, de har, i stedet for at fare rundt og lege politibetjent og tro, at man kan løse konflikter, som det jo viser sig at man ikke kan og nu sidder i de næste 50 år.

Arne Melchior (CD):

Jeg kan slet ikke se nogen som helst grund til, at man ikke skal tage sig af de danske borgeres interesser og samtidig spille sin internationale rolle. Der er ikke noget modsætningsforhold mellem disse ting. Men at jeg er dybt uenig med hele hr. Skaarups ordførertale og hans synspunkter, vil fremgå af min ordførertale.

Men lad mig starte med på CD's vegne at anerkende det arbejde, som DUPI har gjort, og den redegørelse, som udenrigsministeren har fremlagt. Vi synes, det er et flot grundlag, og der er såmænd ikke så meget at tilføje, for det, der står, er udmærket både som analyse og som konklusion; men sådan har debatter det jo ikke, de skal jo gerne føres.

Jeg vil også gerne komme med endnu en ros og anerkendelse, og det skal være til den socialdemokratiske ordfører, fru Helle Degn, for hendes sammenstilling af folkeret og menneskeret-

tigheder. Jeg synes, det var kloge og velformulerede ord, vi hørte dér.

Og så vil jeg gerne gå over til at gøre op med tre både her i landet og ude over verden meget almindelige misforståelser:

Den ene går ud på, at FN kan sikre verdensfreden. Det er der mange mennesker der tror. Men det kan FN slet ikke. FN kan være en ramme om at træffe en række foranstaltninger, føre en række forhandlinger, yde hjælp på forskellig måde rundtomkring i verden, således at ufred undgås, men FN er ikke og kan ikke være en garant for fred på Jorden. Det er en overvurdering af FN's muligheder. FN har det som den lange kæde, der ikke er stærkere end dens svageste led, og selv når vi går til den lidt kortere kæde, der hedder Sikkerhedsrådet, så er der også dér den begrænsning, at der skal være en enorm overensstemmelse mellem denne kædes elementer, for at det, som helst skulle ske, kan lykkes.

Den anden misforståelse drejer sig om omfanget af en stats såkaldte indre anliggender. Det er åbenbart, at vi i de senere årtier og i det hele taget glidende i tiden efter Anden Verdenskrig i forhold til, hvordan opfattelserne var før Anden Verdenskrig, er midt i dybtgående ændringer, som har banet sig vej nu i en række årtier, og vi godkender ikke mere dette, at fordi der er tegnet en rød streg på kortet, altså en grænse ude i terrænet, så er alt, hvad der foregår inden for en sådan grænse, under alle omstændigheder de pågældende menneskers eget anliggende. Det gælder ikke mere, og man skal ikke være særlig profetisk begavet for at forudse, at det vil ændre sig yderligere.

Den tredje misforståelse gælder muligheden for at sætte faste regler op for fremtidig adfærd. Det gælder i meget andet end sikkerhedspolitik. Mange mennesker forventer, at vi besidder en evne til at forudse kommende begivenheder, situationer og mønstre. Også her har verden ændret sig. Tingene har fået mere fart på. Vi lever i en foranderlig og uforudsigelig verden. Så kan man fremtidsforske lige så meget, man vil – det er umuligt at fastlægge doktriner og lave faste mønstre, som gælder under alle omstændigheder, for omstændighederne skifter altså hele tiden. Men vi hører det så tit, også i mange andre sammenhænge: Hvad vil du gøre, hvis sådan og sådan? Ja, det er som regel hypoteser, som man ikke kan tage stilling til, og jeg skal minde om det gamle ord om, at én tåbe kan spørge om mere, end ti vise kan svare på.

Vi lever altså og må anerkende, at vi lever, i en foranderlig verden.

Og med omtalen af disse tre store, grundlæggende misforståelser vil jeg gerne bringe tre citater fra regeringens, udenrigsministerens, redegørelse, som er blandt de ting, som vi i CD særlig ønsker at fremhæve.

Det ene står under overskriften »Politiske og moralske aspekter af humanitær intervention«, og citatet er dette:

»Hvad det mest ansvarlige valg kan være, afhænger af den specifikke situation og overvejelser om konsekvenser for den nutidige og fremtidige retstilstand.« Der er en meget fornem sætning.

Længere nede på siden har vi så citatet af 7. april 1999 fra FN's generalsekretær, og jeg citerer ham altså for det, der her er citeret:

»Vi må ikke lade nogen være i tvivl om, at vi ikke kan acceptere strafrihed for masse mordere, de etniske udrensere og dem, der gør sig skyldige i grove og chokerende menneskerettighedskrænkelser. De Forenede Nationer vil aldrig være deres tilflugtssted og FN-pagten aldrig en kilde til retfærdiggørelse. Langsomt, men, tror jeg, sikkert udvikler der sig en folkeretlig norm imod voldelig undertrykkelse af minoriteter, som vil og må gå forud for hensynet til staternes suverænitet.«

Det var citatet fra FN's generalsekretær.

Og det tredje, jeg vil citere, er fra konklusionen, og dér skriver udenrigsministeren:

»Imidlertid er det nødvendigt bestandigt at tilpasse redskaberne til omstændighederne og de herskende realiteter.«

Dertil kan jeg kun sige: Så sandt, som det er sagt.

CD finder fremstillingen både i DUPI's rapport og i regeringens redegørelse tilpas pragmatisk. Vi må erkende fraværet af absolutte doktriner, fordi de kan gælde til i overmorgen, og så er de ikke mere værd end avisen fra i forgårs. Det er pragmatisk, og det svarer til vores livsholdning og samfundsholdning, og vi tror også, at det svarer til almen dansk retsopfattelse.

Det, jeg her har sagt, gælder altså det hidtil skete, at det svarer til dansk retsopfattelse; de beslutninger, regeringen og Folketinget har truffet igennem 1990'erne svarer til almen dansk retsopfattelse. Om de vil gøre det fremover, turde være fremgået af det, jeg allerede har sagt, nemlig at det ved vi ikke noget om, og så må vi altså følge med og være pragmatiske

og leve med at gøre vores pligt i de forskellige situationer.

Den danske befolkning bør fremtidig som hidtil vise sin solidaritet med mennesker i nød. Danmarks bidrag til humanitær intervention er rigtig og nødvendig. Danmark og det internationale samfund skal sende et stærkt signal om, at grove krigsforbrydelser og humanitære katastrofer ikke kan accepteres. Vindes freden lige så effektivt, som krigen er blevet det, kan den humanitære intervention blive et vendepunkt. Man kan sige, at den sætter en standard for, hvad det internationale samfund vil acceptere.

Morten Helveg Petersen (RV):

Det er en utrolig principiel diskussion, vi har i dag. Også jeg vil gerne starte med at takke DUPI for en utrolig spændende redegørelse, som er god at læse, god at blive klog af. Og tak for muligheden for at få denne her debat i dag, som er så afgørende.

Redegørelsen peger på nogle af de dilemmaer, der eksisterer ved humanitær intervention, og som vi, som deltager i det internationale samfund, må forholde os til.

Det internationale samfund har siden afslutningen på den kolde krig grebet ind i en række konflikter rundt om på kloden. Det seneste eksempel er konflikten i Kosovo, hvor overgrebene på civile var så systematiske og grove, at vi på trods af uenighed i FN's sikkerhedsråd kunne forsvare et militært indgreb.

Hver gang vi har stået over for valget om at give det internationale samfund mandat til at gribe ind, har det automatisk udløst en række af de spørgsmål og dilemmaer, som redegørelsen stiller op for os: Kan vi forsvare at gribe ind i en stats indre anliggender, og hvis vi gør det, på hvilket grundlag? Er orden en forudsætning for sikring af menneskerettigheder, eller er det i virkeligheden sådan, at sikring af menneskerettighederne går forud for orden i det internationale system? Og sådan kan man blive ved.

Det afgørende spørgsmål for os i den forbindelse må være: Hvordan forhindrer vi humanitære katastrofer rundt omkring i verden forårsaget af borgerkrigs-lignende tilstande samtidig med, at vi overholder folkerettens regler, herunder FN-pagtens krav om at respektere andre landes suverænitet?

I Det Radikale Venstre ønsker vi i videst muligt omfang at basere indgreb i humanitære katastrofer på et FN-mandat. Og når det er sagt, erkender vi også, at der kan være situationer,

hvor det af den ene eller den anden grund er svært eller måske umuligt at få FN-systemet til at fungere efter hensigten. Og det grundlæggende spørgsmål i den sammenhæng er da, om vi da blot skal lade stå til og lade den humanitære katastrofe udvikle sig og løbe løbsk. Det vil efter vores opfattelse i Det Radikale Venstre være uansvarligt. Efter vores opfattelse kan der derfor være situationer, hvor en militær indsats imod grove humanitære overgreb kan forsvares, men vi ønsker at understrege, at det absolut må høre til undtagelserne.

Også i Det Radikale Venstre har vi beskæftiget os med forudsætninger, der i givet fald kan tages i betragtning i tilfælde af en intervention – vel vidende, hvor utrolig svært det er at opstille sådanne, og vel vidende, at verden ændrer sig, jf. den forrige ordførers indlæg.

For Det Radikale Venstre er det vigtigt, at vi værner om FN som den ramme, som humanitære interventioner normalt foregår inden for. Vi skal dæmme op for, at kyniske magthavere med koldt overlæg spekulerer i, at FN's sikkerhedsråd ikke kan blive enigt og dermed ikke kan iværksætte humanitære aktioner.

I Det Radikale Venstre vil vi gerne være med til at sikre den hårfine balance, der er mellem de flotte principper i FN-pagten og de realiteter, der desværre alt for ofte trænger sig på. Balancen sikres efter vores opfattelse ved at give rum for den nødvendige fleksibilitet i forbindelse med beslutninger om humanitær intervention.

Det gøres efter vores opfattelse bedst ved fortsat at lægge afgørende vægt på, at humanitære interventioner som udgangspunkt baseres på et FN-mandat, men at der i ganske særlige situationer skal være mulighed for at gå videre. Det er også det, som redegørelsen lægger op til, som jeg læser den, nemlig ved at kombinere den såkaldte status quo-strategi med ad hoc-strategien.

Søren Søndergaard (EL):

Regeringen har skrevet en redegørelse om den humanitære intervention, som stort set er en afskrift af DUPI's analyse og konklusioner, ikke helt, men stort set. Det vil sige, at man fastholder udgangspunktet i FN, Sikkerhedsrådets rolle og funktion, men pointerer, at der kan opstå helt ekstreme situationer, hvor forfølgelse i en stat har et sådant omfang, at det er politisk og moralsk acceptabelt at gribe ind med militær magt og at intervenere i en anden stat, uden at

der er opnået enighed om det i FN's sikkerhedsråd.

Herved synes jeg, man kan konstatere, at dansk udenrigs- og sikkerhedspolitik i de senere år markant har ændret opfattelsen af FN. Den 8. januar 1995 skrev udenrigsministeren en artikel i Politiken i forbindelse med krigen i Jugoslavien og i den forbindelse om muligheden for en militær intervention:

»I givet fald skulle en sådan krigsførelse besluttes af FN's Sikkerhedsråd, og en sådan beslutning vil aldrig kunne træffes. At gennemføre en militær aktion f.eks. af NATO uden vedtagelse i FN's Sikkerhedsråd ville være helt ude af takt med, hvad Danmark kunne acceptere.«

Nogle år senere har piben så fået en helt anden lyd. I Jyllands-Posten – og jeg ved ikke, om det er, fordi det nu er i Jyllands-Posten og ikke i Politiken – men i Jyllands-Posten den 13. oktober 1998 skriver udenrigsministeren så i forbindelse med dansk deltagelse i Kosovo:

»Det er regeringens bestemte opfattelse, at anvendelsen af væbnet magt er legitim i denne ekstraordinære situation. Legitimiteten er begrundet i den humanitære situation og den brede internationale opbakning, som en eventuel indgriben vil få« – og videre:

»Det er også klart, at spørgsmålet om humanitær intervention på ny er kommet på den internationale dagsorden på en måde, så vi må forholde os til begrebet.«

Der er ikke nogen tvivl om, at forklaringen på, at Danmark har skiftet opfattelse, ikke så meget hænger sammen med, hvad der er foregået i Danmark, eller hænger sammen med en selvstændig udvikling af dansk udenrigspolitisk tænkning. Til gengæld har USA og NATO jo ændret opfattelse og har fået en opfattelse af, at der er mulighed for at lave militær indgriben i forskellige regionale områder, som man ikke tidligere kunne drømme om at intervenere i. USA og NATO opfatter det simpelt hen på den måde, at de uden risiko kan kaste sig ud i militære aktioner, som tidligere var udelukket på grund af magtbalancen og den kolde krig. Det er altså det, der er grundlaget for det skift, vi oplever.

Enhedslisten kan såmænd godt forestille sig, at der kan være helt ekstraordinære situationer, hvor det kan være nødvendigt at gribe ind, også selv om der ikke kan opnås enighed om dette i FN's Sikkerhedsråd. Vores problem er i virkeligheden mere den store politiske vilkårlighed, hvormed Vesten – for det er jo Vestens

militær, som griber ind – skønner det relevant at intervenere.

Det har været nævnt, men jeg vil godt nævne det igen, at da vi så den omfattende massakre i Rwanda, var der ikke tale om, at hverken USA, Danmark eller FN kunne samle sig sammen til at intervenere. Oven i købet blev den lille FN-styrke på 500 mand, som var der på det tidspunkt, trukket ud, og dermed blev der givet frit løb for regeringshæren og den milits, som sad på magten.

Regeringen tilslutter sig DUPI-anbefalingen om at kombinere punkt 1 og 2 i de handlingsmuligheder, som opstilles. På den ene side fastholder man, at humanitær intervention kun kan ske efter bemyndigelse fra Sikkerhedsrådet; på den anden side holder man muligheden, som det hedder, åben for humanitær intervention i ekstreme tilfælde, hvor Sikkerhedsrådet er blokeret.

Samtidig påstår man, at denne strategi tager sigte på at bevare Sikkerhedsrådet som et autoritativt forum for beslutninger om humanitær intervention, idet humanitære interventioner udelukkende, skriver man, begrundes politisk og moralsk. Og hvad er det, man gør her? Jo, det, man gør, er, at man i bedste eurocentristiske stil siger, at man – det vil sige Vesten, os selv – udelukkende kan finde på at intervenere politisk og moralsk uden skumle bagtanker og egne egoistiske, økonomiske eller andre målsætninger.

Vi mener, at der lægges op til en politisk vilkårlighed i den filosofi. Når man tænker på den lange undertrykkelse af den palæstinensiske befolkning, hvor USA gang på gang har nedlagt veto i FN's Sikkerhedsråd mod at gøre noget som helst, og når man husker på de mange år, hvor Indonesien nød Vestens beskyttelse, og hvor der blev vendt det blinde øje til undertrykkelsen og udryddelsen af store dele af befolkningen i Østtimor, ja, så kan man konstatere den her politiske vilkårlighed, som kun kan begrundes med én ting, nemlig: Hvad er det for områder, hvad er det for lande, som USA og Vesten finder det relevant, nødvendigt og muligt at intervenere i?

Efter Enhedslistens opfattelse er det en farlig vej, som Danmark dermed er med til at legitimere. Hvis det kan begrundes ud fra moralske og politiske overvejelser, at det er o.k. at intervenere militært, hvem afgør så, om der er sammenhæng mellem de moralske og politiske overvejelser? Tror man ikke, andre lande ud

over USA og Vesten kan finde ud af at stykke sådanne argumenter sammen? Vil Kina, Rusland, Indien eller lande i Mellemøsten ikke kunne finde på med hver deres rationale som legitimation at gennemføre militære indgribener?

Desuden synes jeg nok, at det ville være på sin plads, når vi diskuterer det her papir, at påpege, at der efter vores opfattelse er behov for en noget bredere fortolkning af menneskerettighederne end den, der eksplicit lægges op til i den måde, som det beskrives på i regeringens redegørelse.

Det er klart, at det er en grusom – og måske den mest grusomme – form for undertrykkelse af menneskerettighederne, hvis folk bliver dræbt på grund af deres politiske overbevisning, religiøse overbevisning eller etniske tilhørsforhold. Men samtidig kan vi hvert år se, at millioner af mennesker dør rundt omkring i verden som følge af sociale, økonomiske og andre problemer.

Vi opfatter det i høj grad, når mennesker dør på grund af sult eller mangel på rent vand, som menneskerettighedskrænkelser, men disse menneskerettigheder snakker det her papir slet ikke om. Her skal åbenbart ikke interveneres, selv om det i mange af de her tilfælde ville være både lettere og mere overkommeligt, hvis viljen ellers var til stede.

Enhedslisten ser gerne, at FN styrkes, at FN tildeles kompetence og midler til at være med til specielt at forebygge – det har det jo knebet med – men også intervenere socialt, økonomisk og for den sags skyld i sidste ende militært, hvis det skønnes nødvendigt.

Men for at det skal kunne ske, kræves jo en grundlæggende reform af FN. Her synes vi nok, at redegørelsen er mere spag. Det eneste, som konkret foreslås, er, at Danmark skal medvirke til en effektivisering af Sikkerhedsrådet for, som det hedder:

»... således at situationer, hvor beslutningsprocessen i rådet er blokeret, minimeres. Det kan blandt andet ske ved at stille krav om en offentlig begrundelse ved anvendelse af de faste medlemmers vetoet.«

Det er helt fint for os. Vi har ikke noget veto at vedlægge mod, at USA eller Rusland skal tvinges til at begrunde offentligt, hvorfor de nedlægger veto i Sikkerhedsrådet, heller ikke hvis det gælder Kina, Frankrig eller England. Men det er jo ikke tilstrækkeligt. Et af hovedproblemerne er jo, at de fem faste medlemmer

af Sikkerhedsrådet kan nedlægge veto som sådan og dermed beskytte deres egne og deres nære allieredes interesser.

Derfor bliver man nødt til at tage hul på diskussionen om afskaffelse af den vetoret, tage hul på diskussionen om en udvidelse af Sikkerhedsrådet, så det gøres mere repræsentativt og ikke bare afspejler situationen umiddelbart efter Anden Verdenskrig. Og endelig må der arbejdes for, og det må sikres, at generalforsamlingen som sådan får en langt større indflydelse i FN.

Afslutningsvis – og det bliver kort, for jeg har næsten ikke mere tid tilbage – vil jeg bare sige, at jeg håber, at udenrigsministeren, mere end det kommer til udtryk her, vil tage erfaringerne med i de videre udenrigspolitiske overvejelser.

For erfaringerne fra Kosovo viser alle de problemer, der er ved at gennemføre aktioner fra et militært udgangspunkt uden at stille sig spørgsmålet om, hvordan man løser en lang række andre problemer. Derfor står vi nu i en situation, hvor vi ganske vist har fået sikret, at nogle folk, som blev fordrevet, da NATO begyndte at bombe, er kommet tilbage igen. Og det er jo godt. Men vi står med en lang række problemer, der gør, at vi kan risikere, at nye krige og nye fordrivelser følger efter.

Derfor, uanset hvilken holdning man har til det her, så er det kun et ganske lille aspekt af det, som må være dansk udenrigspolitik. Dansk udenrigspolitik burde i langt højere grad og først og fremmest bygge på forebyggelse og på at forhindre situationer, hvor militær indgriben bliver nødvendig.

Jann Sjursen (KRF):

Indledningsvis vil jeg også gerne sige tak til DUPI for forarbejdet og til regeringen for den redegørelse, der er fremlagt for Folketinget her i dag.

Jeg synes, det er godt, at vi får lejlighed til at drøfte det internationale samfunds mulighed for at gribe ind i konflikter med alvorlige humanitære følgevirkninger, konflikter, som vi oplevede det for godt og vel et år siden i Kosovo.

Var det ansvarligt af NATO at indlede bombardementerne uden mandat fra FN's Sikkerhedsråd og dermed på trods af den folkeretlige sædvane? Det er jo det spørgsmål, som vi, der tog medansvar for Danmarks deltagelse i aktionen, må stille os selv igen og igen, sådan som vi også måtte gøre det, da beslutningen konkret

skulle træffes sidste år. Jeg mener fortsat, at svaret må være ja.

Og jeg er helt enig, når det i redegørelsen hedder på side 4:

»Hvad det mest ansvarlige valg kan være, afhænger af den specifikke situation og overvejelser om konsekvenser for den nutidige og fremtidige retstilstand. Regeringen er på den baggrund enig i DUPI-udredningens konklusion, at udfordringen forekommer at måtte være at holde muligheden åben for humanitær intervention i situationer med ekstreme menneskelige lidelser, hvor grundene til handling anses for moralsk tvingende og politisk velfunderede, men hvor Sikkerhedsrådet er ude af stand til at handle uden derved at bringe den eksisterende internationale retsorden, herunder Sikkerhedsrådets centrale rolle, i fare.«

For Kristeligt Folkeparti er dette et nøgleafsnit i regeringens redegørelse, og det er også et nøgleafsnit til forståelse af de handlinger, der førte til, at vi fra Kristeligt Folkepartis side bakkede op om aktionen sidste år.

Som jeg opfatter det, er dette her i virkeligheden også essensen i det, som FN's generalsekretær understregede ved Menneskerettighedskommissionens samling i Genève i april, og som der også er henvist til i redegørelsen, men som jeg her vil undlade at citere.

Selv om man aldrig bliver færdig med at diskutere det her med, hvornår man kan, og hvornår man ikke kan, så synes jeg, det er vigtigt, at DUPI-udredningens konklusion, som jo også er regeringens, ikke er nogen som helst blankocheck til humanitære aktioner af alskens karakter uden FN-mandat. Der skal være tale om en meget nøje afvejning af forskellige hensyn, og herunder selvfølgelig også hensyn til den internationale retsorden, ikke mindst, og FN's Sikkerhedsråds centrale rolle; det er helt afgørende.

Jeg synes, det er vigtigt at sige i forhold til den baggrund, debatten også foretages på her i dag, nemlig det, der skete sidste år i Kosovo, at NATO jo rent faktisk søgte at nå til en forståelse med de i Sikkerhedsrådet blokerende parter, nemlig Rusland og Kina, og det lykkedes vel, især for så vidt angår Rusland, at opnå en vis forståelse, der så også kunne betinge, at man greb til det magtmiddel, som man gjorde i Kosovo.

Netop det aspekt mener jeg er vigtigt at have in mente, for var den forståelse ikke opnået, så tror jeg, situationen havde været en anden, og

så er det også helt klart, at havde NATO så alligevel foretaget en aktion, havde den internationale retsorden og Sikkerhedsrådets rolle for alvor været bragt i fare, hvilket efter min mening så ikke blev tilfældet.

Det korte af det lange er set fra Kristeligt Folkepartis side, at vi sådan set er enige med regeringen i dens redegørelse, i de holdninger, der kommer til udtryk, og i særdeleshed så også i konklusionen, punkt 7 på side 7.

Jeg må sige, at jeg synes, det er vigtigt at hæfte sig ved den sidste del af regeringens konklusion på side 7, dér, hvor der står:

»Imidlertid bør Danmark medvirke til en effektivisering af Sikkerhedsrådet, således at situationer, hvor beslutningsprocessen i rådet er blokeret, minimeres. Det kan bl.a. ske ved at stille krav om en offentlig begrundelse ved anvendelsen af faste medlemmers vetoret.«

Regeringen holder sig i redegørelsen meget specifikt til, hvornår man kan acceptere en humanitær intervention, som heller ikke er begrundet i et klart FN-mandat, og det er fint nok, men man kan måske sige, hvis der skal være lidt debat også i dag, at regeringen er lidt vag i spørgsmålet om: Hvad skal der ske fremover, hvilke reformer er det, vi behøver i forhold til FN-systemet?

Jeg er også enig med den tidligere taler, hr. Søren Søndergaard fra Enhedslisten, om, at vi bliver nødt til at diskutere vetoretten mere specifikt, vi bliver nødt til at lægge pres på at få en reform af systemet, hvad det angår, også hvad angår kredsen af lande, som er repræsenteret i FN's Sikkerhedsråd. Danmark må her, synes jeg, spille mere offensivt ud, end vi gør i dag, i forhold til at lægge pres på FN-systemet, på FN's lande, for at få en egentlig reform.

Jeg synes også, at det er på sin plads i en debat som denne at lægge vægt på, at de humanitære interventioner jo i virkeligheden for langt størstedelens vedkommende, hvis man vrider begreberne lidt, burde have et andet indhold, end interventionen sidste år i Kosovo havde. Den bør også foregå på et langt tidligere tidspunkt, altså hvor den kan have mere forebyggende karakter. Og her tænker jeg altså ikke på, at man stiller op, om jeg så må sige, med militært isenkram, men at Danmark, og jo da ikke mindst de øvrige FN-lande, gennem bistand, målrettet bistand, også for at sikre menneskerettigheder i forskellige lande, kan være med til at forebygge væbnede konflikter.

Her kan Danmark, men jo ikke mindst verdenssamfundet, gøre det langt, langt bedre end i dag, og der er jo en kæmpeforskel på – desværre – hvor meget verdenssamfundet og hvor meget de vestlige lande i verdenssamfundet er villige til at hoste op med, om jeg så må sige, økonomisk, når det gælder en militær intervention, og når det gælder de forebyggende indsatser, som sker igennem bistand til f.eks. udviklingslande i Central- og Østeuropa osv. Desværre bliver checkhæftet alt for ofte i lommen, når det gælder den bløde sikkerhedspolitik, det skal til, når vi skal se langsigtede virkninger, og så kommer det til gengæld hurtigt op, når det gælder om at bruge penge på direkte militær intervention.

Det er skrigende, at der er den diskrepans i forhold til ikke mindst de vestlige landes måde at reagere på, og derfor er det jo ikke mindst også på den front, når vi skal tale om forebyggelse, at Danmark fortsat skal gøre en indsats, for at de rige vestlige lande i langt højere grad satser langsigtet på at forebygge også væbnede konflikter, i stedet for at man forholder sig så kortsigtet til problemerne, som man rent faktisk gør.

Det kan man ikke laste regeringen og udenrigsministeren for eksplicit, da jeg synes, Danmark på mange måder fører en aktiv politik på det område, men det er klart, at det er her, indsatsen for alvor skal lægges, hvis vi fremover skal undgå at skulle tage stilling til også humanitære interventioner, som vi måske fra dansk side skal deltage i, uden at det er begrundet i et egentligt FN-mandat og dermed med risiko for, at man rykker på den internationale retsorden, som ingen i dette folketing jo dybest set ønsker at vi skal gøre.

Men Kristeligt Folkeparti kan tilslutte sig de hovedtanker, regeringen har gjort sig i redøgørelsen, som er fremlagt her i dag.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Jeg vil gerne takke ordførerne for, synes jeg, gode, relevante kommentarer til regeringens redøgørelse og til DUPI-rapporten.

Efter begivenhederne i Kosovo besluttede regeringen at bede DUPI om at udarbejde en redøgørelse om begrebet humanitær intervention. Vi ønskede, at den debat, som allerede var i gang i Danmark om dette, fik et godt grundlag, så godt, som man nu kunne give det, og jeg er glad for, at det arbejde, som DUPI har præsenteret, i allerhøjeste grad udgør et godt grundlag

for vores diskussioner om et meget vanskeligt emne. Vi ville have været ringere stillet, om ikke vi havde haft den gennemgang af problemerne, som DUPI-rapporten har givet os.

Inden jeg går til begrebet humanitær intervention, så lige et ganske kort tilbageblik på Kosovo. Der er gået et år efter den militære intervention. Hvad er nået? Noget er nået. Den etniske udrensning, som den foregik dengang, er standset, hundredtusinder af kosovoalbaniere er vendt tilbage til store problemer, til et samfund, der var ødelagt, til et samfund, som nærmest var ophørt med at eksistere, et civilsamfund, som nærmest var udslettet, bl.a. fordi borgeres identitetspapirer, almindelige registre, som er nødvendige for at drive et samfund, var ødelagt.

Situationen i dag i Kosovo er skrøbelig, den er præget af for meget kriminalitet, almindelig berigelseskriminalitet, også etnisk kriminalitet, og kan ikke betegnes som på nogen måde tilfredsstillende. Men der er da et grundlag at arbejde på, der er en stærk international indsats i udviklingen i Kosovo. Senest besluttede EU på topmødet i Lissabon i sidste uge, at vi nu ville sikre en bedre koordinering, en stærkere koordinering af den indsats, som EU gør i Kosovo, og som er meget betydelig. Vi har brug for at gøre os umage med at vinde freden; den er ikke vundet endnu, men vi har dog standset krigen.

Jeg forstod, hr. Peter Skaarups syn var, at man dengang ikke skulle have foretaget sig noget. Det er jeg altså simpelt hen uenig i.

Men inden jeg går til begrebet humanitær intervention, vil jeg gerne fremhæve et synspunkt, som var meget stærkt fremme både i hr. Sjursens og i hr. Søren Søndergaards indlæg. Og det er, at den vigtigste lære af Kosovo er jo altså, at forebyggelse er det, det handler om, at forebygge konflikter af den type, som udviklede sig i Kosovo med etniske udrensninger og brutalitet i en målestok, som vi ikke bør opleve i vore dage. Det er, at vi må forebygge mere systematisk og bruge flere midler på forebyggelse. Det er den vigtigste lære.

De midler, der i dag bruges på forebyggelse, er jo små i forhold til de midler, man må tage i anvendelse, når det kommer til militære interventioner.

Når vi ser på Danmark specielt i denne sammenhæng, vil jeg gerne for det første fremhæve vores betydelige ulandsbistand, at vi som det eneste land i verden – eller måske et af de to eneste – anvender 1 pct. af vores bruttonatio-

nalprodukt på økonomisk og social udvikling i den fattigste del af verden. Og lad mig også pege på, at miljø-, freds- og stabilitetsrammen er under opbygning og i løbet af få år vil udgøre en halv procent af vort bruttonationalprodukt.

Ud af denne indsats for miljø, fred og stabilitet har vi jo nu skabt freds- og stabilitetsrammen, som i de kommende år vil give Danmark bedre mulighed for at engagere sig i forebyggende arbejde, f.eks. på Balkan, ved at skabe netværk, ved at prøve på at skabe fundamentene for en mere demokratisk, fredelig udvikling på Balkan.

Jeg kan forsikre hr. Sjørnsen og hr. Søren Søndergaard, som især var inde på denne side af vores udenrigspolitik, om, at det har regeringens meget store bevågenhed. Vi er villige til at ofre både midler og ressourcer på at øge vores indsats i det forebyggende arbejde.

Hvad er der sket siden Kosovo i øvrigt, når vi ser på FN? Der var folk – jeg tror bl.a. hr. Villy Søvndal – der var bange for, at nu ville FN's Sikkerhedsråd blive lammet. Vi har heldigvis set efter Kosovo, at FN's Sikkerhedsråd har vist beslutsomhed både i Øst-Timor, i Sierra Leone og forhåbentlig også i Congo, at FN's Sikkerhedsråd inden for det sidste år faktisk har ageret med betydelig beslutsomhed over for nogle af de kriser, vi ser i verden.

Lad os håbe, at det fortsætter. Det er jo i allerhøjeste grad i dansk udenrigspolitisk interesse, at FN er i stand til, viser sig i stand til at fungere.

Flere talere har anvendt udtrykket nødret i forbindelse med den militære intervention i Kosovo. Jeg vil da gerne lige sige, at nødretsbeholdninger jo faktisk ikke er det, der bærer den humanitære intervention. Nødret er noget mere snævert, og jeg vil gerne her henvise til, hvad DUPI-rapporten siger på side 90 nederst og side 91 øverst, hvor det jo altså fastslås, at de betragtninger, der bar, netop var betragtninger om humanitær intervention og ikke betragtninger omkring nødret.

Og lad mig så sige, som det også fremgår af redegørelsen, at regeringen er enig i DUPI's hovedkonklusioner. Det fremgår jo klart af min redegørelse, og jeg vil da gerne også her særligt komme ind på det problem, som hr. Villy Søvndal rejste om kriterier for intervention.

Allerførst vil jeg gøre den bemærkning, at hvis ikke hr. Villy Søvndal ved det, så bør han i hvert fald vide, at hr. Ole Wæver, som blev ci-

teret for at have afvigende synspunkter, er medforfatter til DUPI-rapporten og jo altså også står bag dens konklusioner, som regeringen også har tilsluttet sig.

Men et centralt problem er selvfølgelig: Kan der opstilles visse kriterier for, hvornår humanitær intervention kan siges at være legitim og berettiget? Jeg skriver selv i redegørelsen, at DUPI peger på en række nyttige kriterier, som kan tages i brug ved overvejelser om en indsats uden et klart mandat fra Sikkerhedsrådet, og nævner så visse elementer, der kan indgå i sådanne overvejelser.

Men dette er ikke kriterier, det er elementer, der indgår i en samlet overvejelse. Og her vil jeg gerne i særlig grad henvise også til DUPI-rapporten, hvor der – og hvad jeg helt kan tilslutte mig – i nederste afsnit på side 108 står, at »hvis sådanne kriterier formaliseres, vil de have en tendens til at blive en doktrin for humanitær intervention«. Og det er ifølge DUPI-rapporten – ifølge regeringen – ikke hensigtsmæssigt.

Det er det af mange grunde ikke, bl.a. fordi det efter min mening vil undergrave det, som er hovedreglen i vores folkeret, nemlig at militær intervention kræver et klart mandat fra Sikkerhedsrådet. Dernæst også, fordi udsigterne til, at man internationalt ville kunne blive enige om et sådan sæt kriterier – også her vil jeg citere DUPI-rapporten på side 109 – »er overordentlig ringe«. Det er derfor hverken principielt den rigtige vej at gå eller en praktisk mulig vej at gå efter regeringens opfattelse.

Og det mener jeg faktisk, at hr. Villy Søvndal i sit indlæg bevæger sig længere end både regeringen og DUPI-rapporten i retning af at ønske sig en egentlig formalisering af muligheden for at bryde hovedreglen i folkeretten. Det gør regeringen ikke. Det mener vi ikke kan lade sig gøre på det nuværende stadi af folkeretten. Men jeg vil da gerne sige, at vi ser folkeretten under udvikling på dette punkt. Vi ser en stigende tendens til, en bevægelse i retning af, at humanitær intervention bliver mulig.

Til hr. Søren Søndergaard vil jeg gerne sige: Ja, jeg erkender blankt, at der er sket en udvikling i mine synspunkter på dette punkt. Den etniske udrensning, som fandt sted i Kosovo, var efter min mening af en sådan karakter, at passivitet ville have været en umulighed og uacceptabel.

Jeg synes derimod ikke, det er ganske retfærdigt, at hr. Søren Søndergaard beskylder DUPI for ikke at beskæftige sig med noget, vi ikke har

bedt DUPI beskæftige sig med, nemlig de økonomiske og sociale årsager til menneskelige lidelser. Det kunne man jo selvfølgelig også have bedt om en redegørelse for, men det er jo ikke det, regeringen bad DUPI om at redegøre for. Vi bad udtrykkeligt DUPI om at redegøre for humanitær intervention.

Reform af FN, siger både hr. Sjørnsen og hr. Søndergaard, er meget nødvendig, og det vil jeg gerne tilslutte mig. Danmark og de nordiske lande har faktisk på dette punkt været meget aktive. Vi har fremlagt fælles nordiske forslag til reform af FN's Sikkerhedsråd. Problemet er jo, at en reform af FN's Sikkerhedsråd kræver tilslutning fra alle de fem permanente medlemmer af Sikkerhedsrådet, og en sådan tilslutning foreligger ikke.

Det er beklageligt. Jeg beklager dybt, at det ikke har været muligt at føre reformen af sikkerhedsrådsarbejdet længere frem, men det er selvfølgelig en sag, vi arbejder videre med. Ved hver generalforsamling forsøger vi at flytte dette spørgsmål, indtil videre med ringe held, men det skyldes ikke passivitet eller manglende vilje fra dansk og nordisk side.

Jeg vil slutte med endnu en gang at takke ordførerne for deres deltagelse i debatten. Jeg tror, den er meget nyttig og nødvendig, især på et tidspunkt, hvor vi ikke står i en akut situation, men hvor vi kan koncentrere os om den principielle problemstilling.

Søren Søndergaard (EL):

Det er selvfølgelig en fuldstændig ærlig sag at skifte holdning, men det nytter jo ikke noget, at udenrigsministeren fremstiller det, som om det her handler om humanitære interventioner med det formål at forhindre humanitære katastrofer, og at det er det, diskussionen om FN's Sikkerhedsråd handler om, for det er det måske i Danmark, men det er det jo ingen andre steder.

Hvad sagde den amerikanske forsvarsminister William Cohen den 13. juni 1998, da han besøgte Danmark? Jeg citerer:

»Det burde ikke være nødvendigt for NATO at forsøge at få FN's Sikkerhedsråd til at godkende en militær aktion i Kosovo, da dette ville være ensbetydende med at gøre NATO-landenes sikkerhed afhængig af FN.«

Det har ikke noget at gøre med humanitær interventioner for at forhindre humanitære katastrofer – det havde det i øvrigt heller ikke i 1998 – så alene af den grund er det forkert. Men her snakker vi altså om NATO-landenes sik-

kerhed, og derfor handler hele det tankesæt og hele den diskussion, der ligger bag, om NATO's ret til at intervenere de steder, hvor NATO mener, det er nødvendigt at gøre det. Det kan man så mene af forskellige grunde. Man kan mene det af humanitære grunde, man kan mene det af sikkerhedsmæssige grunde, og man kan mene det af økonomiske grunde eller måske af ideologiske eller politiske grunde. Men det er altså ikke kun af humanitære grunde.

(Kort bemærkning).

Villy Søvnald (SF):

Den ret centrale debat går på, om man skal søge at finde et sæt af kriterier, der erstatter en situation, hvor der ikke i forvejen foreligger kriterier, og her henviste udenrigsministeren til side 108 i DUPI's redegørelse med den begrundelse, at de, der havde skrevet DUPI-rapporten, ikke ønskede at fastlægge sådanne kriterier, fordi de kunne udvikle sig til en egentlig doktrin. Det, der er interessant, hvis man læser videre på side 108 nederst, er – og jeg citerer:

»Ganske mange folkeretsekspertes anser formaliseringen af kriterierne for uønskelige. Kriterier . . .« – sådan argumenteres der – . . . vil uundgåeligt være mere eller mindre vage, og dermed er risikoen for misbrug uundgåelig. De foretrækker derfor at betragte humanitær intervention som et brud på folkeretten, som det internationale samfund generelt ikke bør acceptere.«

Hvem er det af DUPI's folk, der vender sig imod kriterier? Det er altså dem, der ønsker at bevare den nuværende folkeret, og det er derfor, de ikke ønsker at indføre dem. Man kunne godt kalde det det forholdsvis fundamentalistiske standpunkt, for det er jo dem, der har det standpunkt i denne sag, og det er jo derfor, det bliver tilsvarende vigtigt at prøve at finde nogle kriterier, hvis man vil åbne mulighed for at kunne intervenere i ganske ekstreme situationer.

Jeg må sige, at jeg har stadig fantastisk svært ved at se det som en doktrin, at et land ikke skal varetage sine egne interesser, og at der skal være et vist forhold mellem tingene. Det er dog ikke en doktrinær sætning, det er eller burde være almindelige, almengyldige, regler for god opførsel.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen):

Jeg må sige, at jeg er forbavset over hr. Søvnalds diskussion og debat teknik, når han siger –

og nu citerer jeg fuldstændig som hr. Søvnald fra side 108:

»De foretrækker derfor at betragte humanitær intervention som et brud på folkeretten, som det internationale samfund generelt ikke bør acceptere . . .« – men det er jo ikke »citatslut«, for sætningen fortsætter således: ». . . men som det vil kunne vælge ikke at fordømme i tilfælde, hvor interventionen reelt er humanitær og kan retfærdiggøres moralsk.«

Det kan da ikke nytte noget at citere og sige »citatslut«, når det ikke er citatslut.

Hr. Villy Søvnald gjorde det i øvrigt også i første omgang, men da lod jeg det ligge, da han citerede følgende fra side 4 i regeringsredegørelsen:

»Det må således konstateres, at der ikke forelå et klart sikkerhedsrådsmandat til interventionen i Kosovo-konflikten . . .« – citatslut ifølge hr. Søvnald, men sådan fortsætter sætningen:

». . . men at interventionen var berettiget og nødvendig for at afværge en humanitær katastrofe, etniske udrensninger, folkedrab og sikre regional fred og sikkerhed.«

Må jeg ikke bede om, når hr. Søvnald citerer, at han citerer hele sætninger og ikke slutter sit citat halvvejs? Det giver jo en fuldstændig fordrejet mening.

Til hr. Søren Søndergaard vil jeg gerne sige, at jeg accepterer hr. Søndergaards synspunkt. Jeg accepterer også, at den amerikanske forsvarsminister har udtalt sig som citeret, men det var altså ikke den danske regerings begrundelse for medvirken i Kosovo.

(Kort bemærkning).

Villy Søvnald (SF):

Jeg skal sige til udenrigsministeren, at jeg selvfølgelig synes, det er væsentligt at citere, men ikke hele skrifter og specielt ikke, når de er så lange som DUPI's udredning. Et eller andet sted er man vel nødt til at standse et citat, ellers ville det jo blive en ganske vidtgående oplæsning.

Men det, som jeg synes er det afgørende i denne diskussion, er, at jeg har spurgt udenrigsministeren, om han ikke vil være med til at forsøge at finde et sæt kriterier. Og jeg forstår ikke den fuldstændige afvisning, og jeg forstår stadig væk ikke – selv efter at jeg har hørt det adskillige gange – den argumentation, der går

på, at det at finde nogle kriterier i retning af ingen egeninteresse og i retning af proportionalitet skulle medføre en doktrin. Det forstår jeg ikke. Betyder det, at regeringen ikke vil være med til at forsøge at finde frem til nogle kriterier, der er gældende fremover ved internationale konflikter, selv ikke på et lavt niveau? Jeg synes faktisk, det må være afgørende at udelukke lande, der har en direkte egeninteresse.

Udenrigsministeren (Niels Helveg Petersen): Først vedrørende citatteknik, som jeg ikke håber vi i fremtiden skal være uenige om: Selvfølgelig forlanger jeg ikke, at hr. Villy Søvnald, når han citerer fra DUPI-rapporten, skal citere hele rapporten fra ende til anden eller stå og læse den op, for det ville være meningsløst. Men jeg synes ikke, det er et urimeligt forlangende, at man i hvert fald citerer hele sætninger, så man ikke skaber et forkert indtryk af, hvad der faktisk menes med sætningerne. Det forlangende vil jeg gerne stå ved som et almindeligt og godt diskussionsprincip.

Jeg vil ikke udelukke, at der i de kommende årtier udvikler sig nogle mere faste regler for, hvornår humanitær intervention er legitim; det mener jeg ville være forkert at udelukke. Men jeg mener ikke, vi i dag er på det stadium, på det tidspunkt, hvor det for det første er hensigtsmæssigt og for det andet muligt. Jeg tror ikke, man kunne enes om det, og jeg mener som sagt – og det er det vigtigste – heller ikke, at det er hensigtsmæssigt, for dermed ville man jo i virkeligheden bevæge sig længere i retning af at udhule hovedreglen, nemlig at humanitær intervention kræver et udtrykkeligt sikkerhedsrådsmandat.

Af de grunde – og det er jo det, som er et hovedsynspunkt i DUPI's redegørelse – er det ikke ønskeligt, hensigtsmæssigt eller muligt på nuværende tidspunkt at opstille faste kriterier. Det er klart, at der, som det også er nævnt, er en række hensyn, som indgår i overvejelserne og kan tages i betragtning, men det er ikke det samme som at opstille kriterier eller udforme en doktrin.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

4) Første behandling af lovforslag nr. L 213: Forslag til lov om ændring af lov om visse forbrugeraftaler, markedsføringsloven og visse andre love. (Gennemførelse af EU-regler om fjernsalg, uanmodet markedsføring m.v. og metoden til beregning af årlige omkostninger i procent samt gennemførelse af protokoller om Domstolens fortolkningskompetence vedrørende konventionen om, hvilken lov der skal anvendes på kontraktlige forpligtelser m.v.).

Af justitsministeren (Frank Jensen).
(Fremsat 1/3 2000).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Dorte Bennedsen (S):

Da mit partis ordfører, fru Lotte Bundsgaard, ikke kan være til stede, har jeg lovet at fremføre hendes indlæg.

Det lovforslag, vi skal behandle, forbedrer forbrugernes rettigheder på to områder, nemlig på fjernsalgsområdet og på markedsføringsområdet.

På markedsføringsområdet mener vi i Socialdemokratiet, at forbrugerne skal have gode muligheder for at kunne sige fra over for reklamer. Man skal som forbruger selv kunne vælge, om man ønsker at modtage reklamer, hvad enten det er markedsføring på gammeldags vis så at sige, hvor man modtager husstandsomdelte reklamer, eller det er direkte markedsføring via adresserede forsendelser eller reklamer via e-post eller fax.

Som lovgivningen er nu, skal man, hvis man ikke ønsker at modtage direkte markedsføring fra et firma, selv tage kontakt med det firma, man har modtaget post fra, og meddele det, at man ikke ønsker det, og virksomheden skal så ifølge den gældende lovgivning ophøre med at sende direkte markedsføring til den pågældende. Det kan ofte være en meget besværlig omgang for den enkelte forbruger. Først skal han finde ud af, hvordan man får fat i det pågældende firma, og derefter skal han via brev eller telefon kontakte firmaet og melde fra over for den direkte markedsføring.

I Socialdemokratiet mener vi, at det er rigtigt at ændre på dette, så forbrugernes ret til at undgå direkte markedsføring gøres til en reel

ret, og vi hilser derfor dette forslag, hvor forbrugernes ret klart forbedres, velkommen. Med vedtagelsen af dette lovforslag vil forbrugerne få en langt bedre mulighed for at sige fra over for direkte markedsføring.

Forbrugeren vil, hvis forslaget vedtages, kunne få registreret i CPR-registret, at han ikke ønsker at modtage nogen former for direkte markedsføring, og virksomhederne skal så, før de udsender direkte markedsføring, tjekke, at den pågældende forbruger ikke har frabedt sig direkte markedsføring. De forbrugere, der ikke benytter sig af denne mulighed, skal af virksomhederne informeres om, hvordan de på et let måde kan sige fra over for en eventuel markedsføring.

Derudover bliver det ulovligt for virksomhederne at bruge direkte markedsføring via e-post eller telefax, uden at der forudgående er givet samtykke til det.

Den anden halvdel af forslaget forbedrer forbrugernes rettigheder på fjernsalgsområdet. På dette område udvides den gældende lov om fjernsalg til bl.a. også at omfatte internethandel, og forbrugernes rettigheder vil blive forbedret på tre områder.

For det første får den erhvervsdrivende pligt til at give forbrugeren en række oplysninger, bl.a. om den erhvervsdrivende selv og den pågældende vares eller tjenesteydelses aftalevilkår. For det andet forbedres forbrugernes ret til at modtage varen inden for det aftalte tidsrum. Modtager forbrugeren ikke varen inden 30 dage, kan han ophæve aftalen, uanset om forsinkelsen er væsentlig for forbrugeren eller ej. For det tredje udvides forbrugernes fortrydelsesret fra 1 uge til 14 dage.

I Socialdemokratiet mener vi, at disse ændringer er et godt svar på udviklingen inden for fjernsalgsområdet. I de kommende år vil vi formentlig se, at internethandelen vil stige drastisk, og det vil derfor ikke nødvendigvis være det normale, at man som forbruger kan gå hen og tale med den erhvervsdrivende. Tværtimod kan den erhvervsdrivende, som man har købt varen af, lige så godt sidde i Spanien som i Sønderø og sælge sine varer, og denne udvikling kræver, at forholdet mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende reguleres mere, end tilfældet er i dag.

Da det netop er det, der sker med denne lovændring, kan vi kun bakke den op. Vi støtter varmt dette lovforslag, der på flere måder for-